

Posebna izdaja:

*Vlade evropskih držav so sprejele celovit načrt za zmanjšanje
okoljskih tveganj za zdravje do leta 2020*

Februar 2011

Uredništvo

Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ)
Center za nalezljive bolezni in okoljska
tveganja,
Trubarjeva 2,
1000 Ljubljana

Telefonska številka:
+386 1 2441 410

Številka faksa:
+386 1 2441 471

E-pošta:
enboz@ivz-rs.si

Glavna urednica:
Alenka Kraigher

Uredniški odbor:
Maja Sočan
Tatjana Frelj
Nina Pirnat
Lucija Perharič
Aleš Petrovič
Mitja Vrdelja

Oblikovanje in spletno urejanje:
Mateja Blaško Markič
Maja Praprotnik
Mitja Vrdelja

Uredniški svet

ZZV Celje: Alenka Trop Skaza

ZZV Nova Gorica: Marko Vudrag

ZZV Koper: Boris Kopilović

ZZV Kranj: Irena Grmek Košnik

ZZV Ljubljana

ZZV Maribor: Karl Turk

ZZV Murska Sobota

ZZV Novo mesto: Dušan Harlander

ZZV Ravne: Marjana Simetinger

fotografija na naslovnici

in slikovno gradivo v **eNBOZ**: *iStockphoto*

VLADE EVROPSKIH DRŽAV SO SPREJELE CELOVIT NAČRT ZA ZMANJŠANJE OKOLJSKIH TVEGANJ ZA ZDRAVJE DO LETA 2020

Pia Vračko¹

1. Inštitut za varovanje zdravja

*P*eta Ministrska konferenca o okolju in zdravju, ki jo je Svetovna zdravstvena organizacija (SZO), regijska pisarna za Evropo, organizirala lani marca v Parmi, predstavlja nov mejnik v Evropskem procesu na področju okolja in zdravja. Delegati 53 držav članic Evropske regije SZO, Evropski komisar za zdravje, voditelji agencij Evropske unije (EFSA, EEA), voditelji agencij Združenih narodov v Evropi (UNECE, UNEP), visoki predstavniki ECDC, UNDP, OECD, REC, EBRD in drugi deležniki so ocenili napredek procesa v preteklih 20 letih ter obravnavali možnosti za reševanje starih in novih tveganj na področju okolja in zdravja.

EVROPSKI PROCES NA PODROČJU OKOLJA IN ZDRAVJA

Evropa aktivno deluje na področju okolja in zdravja od konca 1980, ko so evropske države začele postopek za odpravo najpomembnejših okoljskih nevarnosti za zdravje ljudi. Napredek pri doseganju tega cilja je zaznamovala serija petletnih ministrskih konferenc, ki jih usklajuje SZO. Konference so edinstven primer združevanja različnih sektorjev za oblikovanje evropskih politik in ukrepov na področju okolja in zdravja.

Prva Ministrska konferenca o okolju in zdravju je bila v Frankfurtu leta 1989, sledili so Helsinki 1994 in London 1999. Predzadnja konferenca v Budimpešti leta 2004 je uvedla Akcijski načrt za okolje in zdravje otrok v Evropi (Children's Environment and Health

Action Plan for Europe, CEHAPE) in prvič vključila predstavnike mladih v proces odločanja.

Od leta 2004 so države v regiji napredovale pri štirih ciljih, določenih na četrti ministrski konferenci o okolju in zdravju:

1. *varovanje zdravja z zagotavljanjem varne vode in ustreznih sanitarnih pogojev,*
2. *preprečevanje nesreč in poškodb ter zagotavljanje zdravja z ustrežno telesno aktivnostjo,*
3. *izboljšanje zdravja dihal z zagotavljanjem čistega zraka v zaprtih prostorih in na prostem,*
4. *zmanjšanje tveganja zaradi izpostavljenosti nevarnim kemikalijam (kot so težke kovine), fizikalnim dejavnikom (npr. prekomerni hrup), biološkimi dejavnikom in nevarnim delovnim okoljem med nosečnostjo, otroštvom in adolescenco.*

MINISTRSKA KONFERENCA O OKOLJU IN ZDRAVJU V PARMU

Peta ministrska konferenca je pregledala napredek procesa okolje in zdravje v okviru širšega, nastajajočega scenarija. Z deklaracijo in zavezo za ukrepanje so se sodelujoče države dogovorile, da bodo do leta 2020 na področju ključnih okoljskih in zdravstvenih izzivov, s katerimi se soočamo, izvajale nacionalne programe za zagotavljanje enakih možnosti za vsakega otroka. Med ključne izzive sodijo:

- *vplivi podnebnih sprememb na zdravje in okolje ter s tem povezane politike,*
- *zdravstvena tveganja, ki zadevajo otroke in druge ranljive skupine ter so posledica slabih okoljskih, delovnih in življenjskih razmer (zlasti pomanjkanje pitne vode in neustrezne sanitarne razmere),*
- *socio-ekonomska neenakost in neenakost med spoloma tako človeškem okolju kot na področju zdravja, ki se s finančno krizo še poglobljajo,*
- *breme nenalezljivih bolezni, posebej če ga je mogoče zmanjšati s primernimi politikami na področjih, kot so razvoj mest, prevoz, varnost živil in prehrane ter življenjska in delovna okolja,*
- *zaskrbljenost zaradi obstojnih motilcev hormonskega ravnovesja, bioakumulativnih škodljivih kemikalij in (nano) delcev ter zaradi novih in porajajočih se vprašanj,*
- *nezadostna sredstva v delih evropske regije SZO.*

Na konferenci so udeleženci obravnavali tudi nekatera tako imenovana 'trans-znanstvena' vprašanja učinkov na zdravje:

- *gensko spremenjeni organizmi in varnost hrane,*
- *nanotehnologija,*
- *energijska politika in politika ravnanja z odpadki,*
- *načrtovanje urbanega okolja,*
- *podnebne spremembe in zdravje ekosistema,*
- *socialne determinante.*

Pomemben prispevek k inovativnosti in aktualnosti deklaracije pomenijo najnovejši sklepi zapolnjevanja vrzeli med znanostjo in politiko:

- *treba je spremeniti paradigme, da se zajame kompleksnost in soodvisnost okoljskega zdravja,*
- *oceno je treba razširiti, da bo zajela vse posledice, vključno s čezmejnimi in nenamernimi učinki,*
- *oceno tveganja je treba okrepiti, da bo obravnavala multiple izpostavljenosti in mešanice kemikalij ter se osredotočiti na ranljive skupine,*
- *znanstveniki:*
 - *medtem ko raziskujejo možnosti za zmanjšanje negotovosti, naj se naučijo sprejemati odločitve v njeni prisotnosti,*
 - *spremenijo naj okvir zadostnosti dokazov, potrebnih za ukrepanje, z uporabo previdnostnega načela v situacijah, ki vključujejo potencialno ireverzibilne učinke in negotovost,*
- *treba je spodbujati večje povezovanje in sodelovanje med ministrstvi za zdravje in za okolje.*

Za zagotavljanje izvajanja zavez Parmske deklaracije so članice potrdile nov mehanizem upravljanja Evropskega procesa na področju okolja in zdravja in se dogovorile za ustanovitev novega ministrskega sveta (EEH Ministerial Board), ki bo zagotovil procesu še višji politični profil. S skupnim delovanjem štirih ministrov za zdravje in štirih ministrov za okolje ter predstavnikov Evropske komisije in Združenih narodov, bo svet bolj odločno

zagovarjal izvajanje procesa med glavnimi zainteresiranimi stranmi. Delovanje sveta bo omogočala Evropska delovna skupina na področju okolja in zdravja (EEH Task Force).

Septembra 2010 so se države članice zbrale v Moskvi na 60. Regionalnem odboru SZO za Evropo, kjer so z Resolucijo potrdile izide Parnske konference. 53 evropskih držav se bo ponovno sestalo na 6. Ministrski konferenci o okolju in zdravju leta 2016.

Z ministrsko konferenco v Parmi je zdravstvenemu sektorju zaupana večja odgovornost za delovanje na področju okolja in zdravja, podeljena mu je vodilna vloga za sodelovanje z drugimi sektorji z zagovarjanjem ukrepov za znižanje izpostavljenosti okoljskim tveganjem.

PARMSKA DEKLARACIJA V SLOVENIJI

Vlada Republike Slovenije je s sklepom potrdila izvajanje zavez Parnske deklaracije. V ta namen je imenovala Medresorsko delovno skupino za izvajanje zavez, sprejetih na 5. Ministrski konferenci o okolju in zdravju evropske regije SZO, ki jo sestavlja 11 predstavnikov ministrstev in nekaterih

drugih vladnih organov. Pomembnejše naloge skupine so:

- implementacija CEHAP RS in Akcijskega načrta za kemijsko varnost otrok v RS,
- priprava projekta mobilnosti in vseslovenske kolesarske mreže,
- vzpostavitev raziskovalno-informacijskega centra za živo srebro v Idriji,
- opredelitev prekomerno obremenjenih območij v RS,
- sprejetje in implementacija Protokola voda in zdravje.

Predstavniki Slovenije so aktivno vključeni v EEH Ministrski svet (minister za zdravje Dorijan Marušič) in EEH Delovno skupino, pa tudi v mednarodne strokovne mehanizme (razvoj in spremljanje kazalcev izvajanja Parnske deklaracije in projekt za izgradnjo kapacitet na področju okoljskega zdravja).

Več o konferenci, vključno z vsemi dokumenti konference in Parnsko deklaracijo, je na voljo na spletni strani konference <http://www.euro.who.int/en/home/conferences/fifth-ministerial-conference-on-environment-and-health>.

